

با سلام

شماره: _____
تاریخ: _____
پیوست: _____

شیوه نامه کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری

معاونت پژوهشی

مقدمه:

به منظور دستیابی به اهداف و ارزش‌های ولای اخلاقی و حفظ شان و کرامت انسانی، رعایت حقوق حیوانات، حفظ پوشش گیاهان، در طبیعت و حفظ محیط زیست، با الهام از دستورات شرع مقدس اسلام، با بهره‌گیری از بیانیه‌ها و دستورالعمل‌های ملی و بین‌المللی، شیوه نامه کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز در پژوهش‌های دانشگاهی تدوین گردیده است. از این پس در این شیوه نامه "کمیته اخلاق زیستی" به اختصار "کمیته" نامیده می‌شود.

ماده ۱) تعریف واژه‌ها

تصویب: اعلام صریح نظر مساعد کمیته با تصریح بر واژه تصویب

پژوهشگر: به کلیه اشخاصی اطلاق می‌گردد که مبادرت به انجام پژوهش نمایند مانند: اعضاء هیات علمی دانشگاه و دانشجویان

مسئولیت: تعهد پرداخت به میزان تمام خسارانی که به نحوی از انجا در طول یا بعد از اتمام پژوهش، بر شرکت‌کننده تحمیل شده و متعارفاً ناشی از پژوهش تلقی می‌گردد.
شرکت‌کننده: آزمودنی، بیمار، کاربر، بستانگان فرد درگذشته، صاحب حرفة و سایر اشخاصی که بر اساس طرح پژوهشی یا به موجب مقررات در پژوهش شرکت می‌کنند.

عضو حقیقی کمیته: فردی که به اعتبار موقعیت علمی و یا اجتماعی خود برای عضویت کمیته اخلاق انتخاب، معرفی و منصوب می‌شود.

عضو حقوقی کمیته: فردی که به اعتبار سمت خود در کمیته وارد شده و با زوال سمت وی از آن خارج می‌شود. عضویت و شرکت در کمیته اخلاق جزی از وظایف حقوقی آنان است.

مطالعات تجربی: مطالعه‌ای که در آن پژوهشگر متغیر و یا متغیرهایی را تغییر می‌دهد و بعد از آن را بررسی می‌نماید.

مشاوران: اشخاصی هستند که توسط دبیر کمیته جهت شرکت و ارایه نظرات به جلسه کمیته دعوت شده و قادر حق رأی هستند.

ماده ۲) اهداف

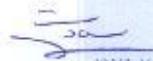
الف) رعایت مسائل اخلاقی در تمام مراحل فرآیند پژوهش (یعنی انتخاب موضوع پژوهش، طراحی و برنامه‌ریزی برای انجام پژوهش، اجرای پژوهش، تجزیه و تحلیل داده‌ها، تفسیر یافته‌ها و انتشار اطلاعات).

شماره پست: ۷۰۳۱۶-۸۴۱۷

تلفن: ۰۷۱-۰۳۸۲۱۷۶

دورنگار: ۰۷۱-۰۳۸۲۱۷۶

www.shirazu.ac.ir

ب) مراقبت از انسان در برابر خطرات احتمالی ناشی از تحقیق

با سعد تعالی

نامه:
تاریخ:
پیوست:

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری

معاونت پژوهشی

پ) حفظ حقوق شرکت کنندگان

ت) پیشگیری از اجرای طرح های تحقیقاتی مغایر با موازن اخلاق اسلامی

ث) حفظ محیط زیست در پژوهش هایی که بر روی گیاهان و جانوران صورت می پذیرد و مستلزم جمع آوری نمونه از طبیعت می باشد.

ج) رعایت رفتار انسانی با حیوانات

ساختار و وظایف کمیته ها در سطح دانشگاه

ماده (۳) به منظور نیل به اهداف این شیوه نامه و دستورالعمل های اجرایی مصوب، کمیته اخلاق زیستی در سه سطح زیر تشکیل می گردد:

(الف) کمیته دانشگاه

(ب) کمیته دانشکده

(ج) کمیته بخش

ماده (۴) اعضاء کمیته دانشگاه عبارتند از:

(الف) اعضاء حقوقی کمیته:

معاون پژوهشی دانشگاه (رئيس کمیته)

مدیرامور پژوهشی دانشگاه (دبیر کمیته)

مدیر تحصیلات تكمیلی دانشگاه

رئيس اداره حقوقی دانشگاه

معاون پژوهشی دانشکده علوم

معاون پژوهشی دانشکده کشاورزی

معاون پژوهشی دانشکده علوم تربیتی

معاون پژوهشی دانشکده دامپردازی

معاون پژوهشی دانشکده اقتصاد، مدیریت و علوم اجتماعی

(ب) اعضاء حقیقی کمیته:

یک نفر از اعضای هیأت علمی بخش علوم قرآنی و حدیث

سه نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه

تبصره ۱: حضور رئیس یا دبیر کمیته برای رسمیت بافتن جلسه ضروری است.

تبصره ۲: جلسات کمیته با حضور رئیس یا دبیر کمیته و حداقل ۹ نفر از اعضاء رسمیت می باشد و

تصمیمات آن با اکثریت بیش از نصف کل حاضران اتخاذ می گردد.

صندوق پستی: ۷۶۹۵۷-۸۱۱۷۹

تلفن: ۰۳۱-۰۲۶۸۳۴۲۶

دورنگان: ۰۳۱-۰۲۶۸۱۴۲۲

www.shirazu.ac.ir

با سعد تعالیٰ

نامه:

تلخ

پیوست

تبصره ۳: اعضای حقیقی کمیته اخلاقی دانشگاه به پیشنهاد شورای پژوهشی دانشگاه و با حکم معاون پژوهشی دانشگاه به مدت ۳ سال به عضویت کمیته منصوب می‌شوند.

تبصره ۴: اعضای کمیته باید شخصاً در جلسات حضور یابند.

تبصره ۵: در صورت غیبت هر عضو حقیقی در سه جلسه متولی یا شش جلسه متناوب کمیته، عضویت اوی ملغی می‌گردد.

تبصره ۶: کمیته می‌تواند در صورت لزوم از مشاورین مستقل به منظور استفاده از مهارت ویژه آنها در بررسی برخی از طرح‌های تحقیقاتی استفاده کند.

ماده ۵) شرح وظایف کمیته دانشگاه

الف) بازنگری در شیوه نامه کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز و ارسال آنها به معاونت پژوهشی به منظور طی مراحل تصویب در شورای دانشگاه

ب) بررسی و تدوین دستورالعمل‌های تخصصی مورد نیاز مربوط به این شیوه نامه

پ) نظارت عالیه بر حسن اجرای مصوبات کمیته

ت) رسیدگی به گزارش تخلفات ارسالی از سوی دانشکده‌ها

ث) توانمندسازی اعضاء هیأت علمی و دانشجویان از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی

ج) ایجاد هماهنگی و همکاری بین کمیته دانشکده‌ها مختلف دانشگاه

تبصره ۱: در صورتی که تخلف مورد بررسی در کمیته مربوط به هر یک از اعضای کمیته باشد، بررسی در غیاب وی صورت خواهد پذیرفت.

تبصره ۲: کمیته می‌تواند، بند (۶) از وظایف خود را به دانشکده‌ها و رؤسای بخش‌ها محول نماید.

ماده ۶) کمیته دانشگاه می‌تواند برای پژوهشگرانی که ملاحظات اخلاق زیستی را مطابق دستورالعمل‌های مربوطه رعایت نمی‌نمایند موارد زیر را حسب مورد به معاونین دانشگاه ارجاع دهد.

برای دانشجویان:

الف) جلوگیری از بهره وری امکانات پژوهشی دانشگاه برای مدت معین.

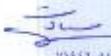
ب) تعویق برگزاری جلسه دفاع از پایان نامه.

پ) تأثیر در ارزیابی پایان نامه

ت) تغییر موضوع پایان نامه

ث) مطالبه خسارتمواره ناشی از عدم رعایت ملاحظات اخلاق زیستی

ج) معرفی به کمیته انضباطی

 معاون پژوهشی: ۷۷۸۶۷۸۴۴۷۶

تلفن: ۰۷۱-۰۲۶۸۶۴۳۶-۰۷۱۱

دورنگار: ۰۷۱۱-۰۲۶۸۶۴۲۲

www.shirazu.ac.ir

با سعد عالی

شماره: _____
تاریخ: _____
پیوست: _____

برای اعضای هیأت علمی:

- الف) ارسال موضوع به کمیته ماده ۱ آیین نامه ارتقاء
- ب) تأثیر در اعطای ترکیع سالیانه
- پ) تأثیر در اعطای امتیازات پژوهشی مربوطه
- ت) مطالبه خسارت واردہ ناشی از عدم رعایت ملاحظات اخلاق زیستی
- ث) گزارش به هیات ممیزه دانشگاه
- ج) تأثیر در بررسی درخواست فرصت مطالعاتی
- چ) معرفی به هیأت بدوي انتظامی

برای کارکنان اداری:

- الف) اعلام عدم رضایت از عملکرد به امور اداری دانشگاه
- ب) تأثیر در پرداخت اضافه کاری و پاداش
- پ) مطالبه خسارت واردہ ناشی از عدم رعایت ملاحظات اخلاق زیستی
- ت) معرفی به هیأت بدوي رسیدگی به تخلفات اداری

ماده ۷) وظایف رئیس کمیته

- الف) اداره جلسات
- ب) صدور گواهی تأیید طرح ها از نظر اخلاق زیستی
- پ) ابلاغ مصوبات کمیته دانشگاه

ماده ۸) وظایف دبیر کمیته

- الف) مکاتبات، تنظیم دستور کار، صورت جلسات، دعوت و حضور و غیاب اعضاء و دعوت از مشاوران
- ب) رسیدگی اولیه به نامه های رسیده از کمیته های دانشکده ها
- پ) اداره جلسات در غیاب رئیس کمیته

ماده ۹) اعضاء کمیته دانشکده ای عبارتند از :

- الف) اعضاء حقوقی کمیته
 - رئیس دانشکده (ریس کمیته)
 - معاون پژوهشی دانشکده (دبیر کمیته)
 - سایر معاونین دانشکده

سند: _____
منابع پستی: ۰۲۶-۰۰۷۷۷
تلفن: ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۶ - ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۲
دورنگار: ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۲
www.shirazu.ac.ir

با مردم

شماره: _____
تاریخ: _____
پرداخت: _____

- رئاسای بخش‌های دانشکده

ب) اعضاء حقیقی کمیته:

- دو نفر از اساتید دانشکده به انتخاب هیأت رئیسه دانشکده و با حکم ریاست دانشکده (بمدت سه سال)

تبصره ۱: در صورت غیبت هر عضو حقیقی در مه جلسه متولی با شش جلسه منتسب کمیته، عضویت وی ملغی می‌گردد.

ماده ۱۰) وظایف کمیته دانشکده ای عبارت است از:

الف) رسیدگی به گزارشات رئاسای بخش‌ها

ب) بررسی به تخلفات گزارش شده از بخش‌ها و در صورت احراز تخلف، ارسال آن به کمیته دانشگاه.

پ) پاسخ به پرسش کمیته دانشگاه

ت) ارایه پیشنهاد به کمیته دانشگاه در راستای برنامه‌ریزی و پیگیری توامندسازی اعضاء هیأت علمی و دانشجویان در خصوص اخلاق زیستی

ث) بررسی و اظهار نظر در خصوص طرح‌های پژوهشی پیشنهادی اعضاء هیأت علمی دانشکده از نظر ملاحظات اخلاق زیستی

ج) ایجاد هماهنگی و همکاری بین کمیته بخش‌های مختلف دانشکده

چ) مسئولیت نظارت بر حسن اجرای مصوبات ابلاغی از سوی کمیته دانشگاه به عهده رئیس کمیته دانشکده می‌باشد.

تبصره ۲: در صورتی که تخلف مورد بررسی در کمیته مربوط به هر یک از اعضای کمیته باشد، بررسی در غایب وی صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۱) کمیته بخش:

کمیته تحصیلات تکمیلی هر بخش کمیته اخلاق زیستی همان بخش را تشکیل می‌دهد.

ماده ۱۲) وظایف کمیته بخش عبارت است از:

الف) بررسی و اظهار نظر در خصوص طرح پیشنهادی پژوهش (بروپوزال) دانشجویی از وظایف کمیته بخش است. با امضاء (یا تأیید در سامانه آموزشی - پژوهشی دانشگاه) رئیس بخش طرح پیشنهادی دانشجو مصوب می‌گردد.

ب) نظارت بر حسن اجرای مصوبات ابلاغی از سوی کمیته دانشکده به عهده کمیته بخش می‌باشد.

تلفن: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۳۶-۹۷
تلفن: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۳۶-۹۸
دورنگار: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۳۶-۹۹
www.shirazu.ac.ir

با سعدی

شماره:

تاریخ:

پرونده:

پ) نظرات بر حسن اجرای طرح های پژوهشی مصوب اعضای هیأت علمی به متظور رعایت نکات اخلاقی زیستی.

ت) رئیس بخش یا نماینده کمیته بخش می‌تواند با بررسی‌های دوره‌ای (با یا بدون اطلاع قبلی به پژوهشگران) نحوه‌ی رعایت نکات اخلاقی را بررسی نماید.

تبصره ۱: در صورتی که تخلف مورد بررسی در کمیته مربوط به هر یک از اعضای کمیته باشد، بررسی در غیاب وی صورت خواهد پذیرفت.

ماده ۱۳) مصوبات کمیته‌های موضوع این آیین نامه در سطوح مختلف باید محترمانه باشد.

ماده ۱۴) بررسی و تصویب طرح های پژوهشی و پایان نامه های دوره های تحصیلات نکملی که اجرای آنها مستلزم تجربه بر روی انسان می‌باشد جهت داوری و تایید به کمیته اخلاق دانشگاه علوم پزشکی شیراز ارجاع داده می شود.

این شیوه نامه در ۱۴ ماده و ۱۱ تبصره در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۲۵ به تصویب شورای دانشگاه رسید و جهت اجراء از تاریخ ۱۳۹۲/۳/۱۱ به کلیه دانشکده ها، پژوهشکده ها و مرکز پژوهشی ابلاغ گردید.

مندرج پستی: ۷۷۸۴۷۸۱۱۷
تلفن: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۲۶ - ۰۷۱-۶۲۸۶۴۲۲ -
دورنگار: www.shirazu.ac.ir

با سعد تعالیٰ

شماره: _____
تاریخ: _____
پیوست: _____

راهنمای اخلاقی پژوهشی در کار با حیوانات آزمایشگاهی

مقدمه

استفاده از حیوانات در پژوهش های دارویی و درمانی کمک، بسیاری در حل مشکلات مرتبط با سلامت انسان کرده است. رسالت انسانی بشر اقتصاً می کند در تماسی مراحل این پژوهش ها سعی کند که تا حد ممکن حقوق حیواناتی که باری دهنده انسان در دستیابی به روش های تشخیصی و درمانی هستند حفظ گردد. برای آشنایی کاربران روند پژوهش از تولید و تحويل حیوان تا نگهداری و انجام مراحل آزمایش نیاز است که زنجیره موجود به روشنی شناخته و تفکیک شود و برای هر مرحله مقررات و آموزش های لازم تدوین و به اجرا در آید. در این راهنمای ابتدای مراحل استفاده از حیوانات در انجام یک پژوهش علمی قدم به قدم مشخص و در هر مرحله ملاحظات اخلاقی مربوط ارائه می گردد:

ماده ۱) تعاریف

- (الف) حیوانات: منظور کلیه جانوران بجز انسان می باشد.
- (ب) حیوانات تجربی: به حیواناتی اطلاق می گردد که جهت انجام تحقیقات علمی مورد استفاده قرار می گیرند.
- (پ) تحقیقات تجربی: در این نوع تحقیقات محقق تغییرات در متغیرهای مستقل ایجاد می نماید و اثر این تغییرات را بر متغیرهای وابسته مطالعه می نماید.
- (ت) مرجع صلاحیت دار (Authority): مرجعی که بر مقررات استفاده از حیوانات در تحقیقات نظرارت می کند.
- (ث) حیوان خانه: مکان یا ساختمان هایی که در آنها حیوانات مورد استفاده نگهداری می شوند. لازم است این مکانها توسط علام یا تابلو مشخص گرددند.
- (ج) بی هوشی مناسب (Properly Anesthetization): ایجاد بیهوشی یا بی دردی مناسب با روش های شناخته شده بیهوشی (به صورت عمومی یا موضعی) که در (Good Veterinary Practice) تعریف شده است.

ماده ۲) کلیات

الف) تهیه و حمل و نقل حیوانات

- قوانین معرفی گونه جدید به منطقه
- نحوه اسارت حیوانات
- نحوه نگهداری در اسارت
- چگونگی حمل و نقل شامل وسایل حمل و نقل و قفس ها

ستونق پستی: ۷۷۸۶۷-۳۴۵۶۱

تلفن: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۲۶ - ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۲۷

دورنگار: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۲۱ - ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۲۰

www.shirazu.ac.ir

با سعد تعالیٰ

لساندار

تلخ

پیروزی:

ب) نگه داری حیوانات

- روش های نگهداری

- مکان: شامل فضای نگهداری، شرایط قفس ها، نگه داری در فضای باز، تهویه، فاضلاب، نور

پردازی، راه های فرار در موارد اضطراری

- امکانات: شامل غذا، امکانات درمانی، شستشو

پ) نیروهای اجرایی (مراقبت کنندگان حیوان)

- آموزش های لازم برای حفظ سلامت حیوان و انسان

- لباس و امکانات حفاظتی

- علاقه به کار و امکانات رفاهی لازم

- آگاهی نسبت به اهمیت موضوع پژوهش

- اطلاع از علایم بیماری و سلامت حیوان

- رعایت خصوصیات زندگی طبیعی حیوان در شرایط اسارت تا حد ممکن مانند اجتماعی بودن با

انفرادی بودن حیوان

- آگاهی از وضعیت آبستنی و شیردهی حیوان

ت) کاربران پژوهش و محققین

- آگاهی از نوع، جنس و سایر شرایط حیوان مناسب برای آزمایش

- اطلاعات لازم در مورد تأثیر شرایط محیطی بر نتایج آزمایش

- عدم استفاده از حیوانات بیمار در آزمایش

ث) کشتن حیوانات

ماده ۳) تهییه و حمل و نقل حیوانات

الف) ورود هر گونه حیوانی به هر منطقه باید با مجوز سازمان حفاظت محیط زیست کشور باشد.

سلامت حیوانات وارداتی باید پس از قرنطینه به تأیید سازمان دامپردازی کشور بررسد تا اجازه

حمل حیوان داده شود. در مورد حمل حیوانات بین استان ها نیز باید از قوانین جاری کشور که بر

اساس نوع گونه حیوان و بیماری های شایع در شرایط خاص هر استان تدوین شده است استفاده

شود.

ب) نحوه اسارت حیوان باید با معیارهای اخلاقی مطابقت داشته باشد. اسارت حیوانات در فصل تولید

مثل و در دوران شیردهی مجاز نیست. همچنین باید از استفاده ابزارهایی که باعث جراحت حیوان

شوند پرهیز کرد.

ستاد پستی: ۷۷۸۷-۴۵۶۷۱

تلفن: ۰۷۱-۲۲۸۶۲۲۶-۰۷۱

دورنگار: ۰۷۱-۲۲۸۶۴۲۱

www.shirazu.ac.ir

با سعد تعالیٰ

شماره:

تاریخ:

پرداخت:

پ) از زمان اسارت تا حمل به محل نگه داری دائم یا آزمایشگاه مورد نظر باید حیوان را در شرایط مطلوب و مناسب با گونه قرار داد. قفس ها باید به شکلی باشند که امکان استراحت حیوان فراهم شود. مجاورت حیوانات شکارچی با حیوانات دیگر حتی در قفس های مجرزا که باعث ایجاد استرس در حیوانات می شود، مجاز نیست. همچنین قفس ها باید طوری طراحی شده باشند که امکان مشاهده دائم حیوان توسط مرد مراقب فراهم باشد و حیوان در حرکات تند و ناگهانی خود توسط قطعات قفس محروم نشود. همچنین قفس ها باید به شکلی بسته به گونه حیوان طراحی شده باشند که امکان فرار حیوان کاملاً از بین رفته باشد. تغذیه مناسب حیوان بسته به زمان رشد و سن حیوان و نیازهای معمول آن باید به نحو مناسب انجام گردد. میزان آزار و اذیت حیوان به وضعیت سلامت حیوان، مزاج، گونه، سن، جنس، نعداد حیواناتی که باهم همراه هستند، ارتباط اجتماعی آنها، مدت زمان بی آب و غذا ماندن، طول بندت و روش حمل و نقل، وضعیت و شرایط محیط به خصوص بالا رفتن حرارت و میزان مراقبت در طول حمل و نقل بستگی دارد.

ت) برای حمل و نقل حیوان باید از قفس های مناسب با شرایط ذکر شده استفاده شود. در مسیرهای طولانی باید توقف های لازم و غذا دهی به حیوان بسته به گونه و عادت تغذیه ای انجام گردد. همچنین خودروهای حامل حیوانات باید شرایط برودتی و حرارتی و همچنین نهویه و استانداردهای امنیتی لازم از نظر احتمال تصادف، آتش سوزی و غیره را داشته باشند. قفس ها باید با تسممه های مخصوص در جای خود محکم شده باشند و در مجموع شرایط و قوائیں حمل حیوانات به طور کامل رعایت شود. با توجه به عکس العمل های فیزیولوژیک در طول حمل و نقل از جمله بیماری حرکت، در صورت لزوم و با توجه به گونه حیوان لازم است قبل و بعد از حمل حیوان توسط یک دامپزشک معاينه و حیوانات تحت آرامیختی مناسب حمل گردد.

ماده ۴) نگه داری حیوانات

(الف) روش های نگه داری

- سلامت حیوان توسط تحويل گیرنده باید تأیید و در صورت نیاز قرنطینه شود. حیوان جدید الورود نباید تا اطمینان یافتن از سلامت عمومی به محل حیوانات دیگر منتقل گردد. در صورت وجود بیماری باید حیوان تحت درمان قرار گیرد.
- برای حیوانات مورد استفاده (بسته به پژوهش) به صورت انفرادی و یا گروهی شناسنامه (شامل گونه، نژاد، سن، جنس، بیماریهای قبلی و فعلی...) تهیه شود.
- حیوانات قبل از ورود به مطالعه پژوهشی باید با افراد و محیط سازگار شوند.
- شرایط لازم نگه داری حیوان بر اساس گونه حیوان و نیازهای اختصاصی آن باید قبلاً فراهم شده باشد.

صندوق پستی: ۷۷۸۱۶-۳۴۳۷۱

تلفن: ۰۲۱-۰۲۸۷۴۲۶ - ۰۲۱-

دورنگار: ۰۲۱-۰۲۸۶۳۲۱ - ۰۲۱-

www.shirazu.ac.ir

با سرتخالی

نیمایه

تاریخ:

پیوست

ب: امکانات نگه داری

فضای نگه داری: شامل حیاط، چراغاه، قفس، ساختمان، دریاچه و غیره است که بر اساس نوع حیوان و مطالعه در دست انجام باید امکانات لازم را داشته باشد. این ساختمان‌ها باید آسایش حیوان را تأمین نمایند.

- امکانات نگه داری با برخی از امکانات عمومی که در همه موارد باید رعایت شوند عبارتند از:
 - در صورتیکه حیوان در فضای باز نگه داری می‌شود باید نیاز گونه مربوطه را تأمین کند مثلاً دارای پناهگاه باشد و غذا و آب و حفاظت در برابر حیوانات دیگر و همچنین نیازهای رفتاری و اجتماعی حیوان در نظر گرفته شوند.
 - در فضاهای بسته باید کنترل عوامل محیطی مانند سرما، گرمای تور و رطوبت به آسانی ممکن باشد و از ورود موجودات مودی جلوگیری شود. همچنین تأمین مواد غذایی و آب و در صورت نیاز دارو و فعالیت‌های آزمایشی میسر باشد. قفس‌ها باید به شکلی طراحی شده باشند که آسایش حیوان تأمین گردد و قابل ضد عفونی باشد. دیوارها و کف و سایر بخش‌های ساختمان نیز باید قابل شستشو و ضد عفونی باشند و مقاومت لازم را برای گونه خاص حیوانی داشته باشند. تهییه کامل و کافی و همچنین تخلیه فضولات حیوانات به نحوی انجام گردد به نحوی که بوهای آزار دهنده و گازهای ضرر مانند آمونیاک در محل وجود نداشته باشند. روشنایی و رنگ آمیزی محل نیز باید مناسب باشد و ذخایر غذا و آب نیز به میزان کافی موجود باشد. از مواد ضد عفونی کننده، خوشبو کننده و حشره کش استاندارد باید استفاده شود به نحوی که برای حیوانات و همچنین روند پژوهش اثر نامطلوب به جا نگذارد. صدای اضافی نیز باعث آزار حیوانات می‌شود و باید از ایجاد آن پرهیز شود. همچنین تراکم قفس‌ها در اتاق و یا تراکم حیوانات در قفس باید بر اساس نحوه زندگی و اندازه حیوان و همچنین نوع مطالعه متفاوت و مورد تأیید مستول باشد. نحوه چیدن قفس‌ها و طراحی اتاق باید به شکلی که حرکت مراقبین و محققین و مشاهده حیوانات به سادگی امکان پذیر باشد.

- چنانچه ماهیت پژوهشی فقدان یک یا شمار بیشتری از ملاحظات فوق را سبب شود ضرورت موارد بایستی بطور شفاف در پروپوزال تشریح گردد.

ماده ۵) نیروهای اجرایی شاغل

تمامی کسانی که در حیوان خانه فعالیت می‌نمایند باید زیر نظر یک دامپزشک متخصص تمامی موارد بهداشتی زیر پایش گرددند و بطور مستمر گزارش شامل موارد زیر به اطلاع و تأیید او برسد.
(الف) این افراد باید آموزش‌های لازم را درمورد نحوه زندگی، سلامت و بیماری حیوان و نیازهای رفتاری و اجتماعی آنها دیده باشند. بسته به نوع حیوان و نوع پژوهش تربیت این افراد متفاوت است ولی با این حال آموزش‌های عمومی برای این افراد لازم است تا از فعالیت‌های

صندوق پستی: ۷۳۹۸۷-۸۴۴۷۱

تلفن: ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۶-۰۷۱۱

دورنگار: ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۱-۰۷۱۱

www.shirazu.ac.ir

با سعد تعالیٰ

سازمان

تاریخ:

پیوست:

فیزیولوژیک مانند نیازهای غذا، آب، وضعیت آبستنی و شیردهی، دفع مسدفع و ادرار، تغییرات رفتاری، نحوه زندگی (انفرادی، اجتماعی، شکارچی بودن) و رفتار حیوان مطلع باشد.

ب) کارکنان محل نگه داری حیوانات باید آموزش هایی در ارتباط با بیماری های مشترک انسان و حیوانات مورد مطالعه و روش های جلوگیری از انقال این بیماری ها را بینند. همچنین لازم است که لباس، دستکش، چکمه، ماسک و سایر امکانات حفاظتی لازم را برای حفظ سلامت خود داشته باشند. برخی وسایل خاص مانند دستکش های مخصوص کار با جوندگان نیز باید فراهم باشد. نوع خطر هر حیوان (چنگ زدن، گاز گرفتن، نیش زدن و غیره) باید برای کارکنان کاملاً آموزش داده شود تا در حفاظت خود مورد استفاده قرار دهد.

پ) کارکنان بخش نگه داری حیوانات و آزمایشگاه پژوهش باید آگاهی لازم نسبت به اهمیت موضوع پژوهش و نقش آنها در حفظ سلامت حیوان و در نتیجه صحبت مطالعه را داشته باشند.

ماده ۶) محققین و پژوهشگران

پروژه طراحی شده باید از نظر رعایت شرایط و مقررات مذکور مورد بررسی قرار گیرد. این موارد عبارتند از:

- الف) انتخاب صحیح گونه حیوان برای مطالعه خاص
- ب) استفاده از حدائق ممکن حیوان برای مطالعه
- پ) ضرورت استفاده از حیوانات آزمایشگاهی برای مطالعه و عدم امکان جایگزینی آن با نرم افزارهای کامپیوتری و استفاده از تجارت دیگران
- ت) آموزش لازم محققین برای شناخت زندگی و شرایط فیزیولوژیک حیوان (تفذیه، سلامت، بیماری، ناراحتی و درد و سایر تغییرات فیزیولوژیک و پاتولوژیک حیوان)
- ث) آموزش اختصاصی در مورد گونه های خاص مورد استفاده
- ج) اطلاعات لازم در مورد تأثیر شرایط محیطی بر نتایج آزمایش
- چ) عدم استفاده از حیوانات بیمار در آزمایش
- ح) هر گونه نمونه گیری از حیوان (خونگیری و بیوپسی) و معاینه، انجام رادیوگرافی و ثبت نوار قلب باید در صورت ضرورت و همراه با کمترین تنش صورت گیرد.

ماده ۷) کشتن حیوانات

الف) در مواردی که بخشی از انجام تحقیق مستلزم کشتن حیوان جهت نمونه برداری، کالبد گشایی و غیره می باشد، کشتن حیوان باید به روش انسانی توسط افراد مهرب و در صورت لزوم با کاربرد داروهای مناسب باشد به طوری که کشتن حیوان در کوتاه ترین زمان و با کمترین درد صورت پذیرد.

ستوده پستی: ۷۳۹۸۱-۸۴۴۷۱

تلفن: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۸۳۶ - ۰۷۱۱

دورنگار: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۲۱

www.shirazu.ac.ir

پاسخ‌هایی

نامه

تاریخ

پیوست

- ب) در پروژه هایی که کشن حیوان ضرورت ندارد، وضعیت حیوان بایستی در پایان انجام تحقیق، مشخص شود. حیوانات آزمایشگاهی مانند موش، خرگوش، خوکجه هندی و نیز تکسی ها و ... به صورت انسانی کشتار گردند و به صورت بهداشتی معذوم گردند. نشخوارکنندگان و پرندگان در صورتی که استفاده از لاشه آنها بلامانع باشد به کشتارگاه ارسال گردند.
- ب) استفاده مجدد از حیوانات تحت آزمایش صرفاً با تشخیص محقق و افراد صلاحیت دار امکان پذیر است.

این راهنمای در ۷ ماده در تاریخ ۹۲/۳/۱۱ به تصویب کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز رسید و جهت اجرا از تاریخ ۹۲/۶/۳۱ به کلیه دانشکده ها، پژوهشکده ها و مراکز پژوهشی ابلاغ گردید.

ستاد پژوهشی ۷۵۵۷۷-۰۴۴۷۱

تلفن: ۰۳۱-۳۲۸۶۴۲۲-۲۷۱

دوینگان: ۰۳۱-۳۲۸۶۱۲۱

www.shirazu.ac.ir

پاسخ‌نامه

شماره: _____
تاریخ: _____
بررسی:

چک لیست رعایت اخلاق زیستی در کار با حیوانات آزمایشگاهی در امور پژوهش

حیوانات نقش بسیار مهمی در ارتقاء تحقیقات بسیاری از رشته‌ها داشته و مبانی اخلاقی و تعالیم ادیان الهی حکم می‌کنند که به حقوق حیوانات پایبندی‌شیم. بر این اساس محققین می‌باشند در پژوهش‌هایی که بروی حیوانات صورت می‌گیرد، اصول اخلاقی پژوهش حیوانات را رعایت کنند. در این خصوص چک لیست کار با حیوانات آزمایشگاهی برای هر یک از طرحهای مرتبط می‌باشد تکمیل و همراه پروپوزال طرح ارایه گردد.

عنوان پژوهش:

ردیف	عنوان	بلی	خبر
۱	آیا قفس‌ها امکان استراحت حیوان را داردند؟		
۲	آیا حیوانات از خطر حیوانات شکارچی خود محفوظ هستند؟		
۳	آیا قفس، مناسب برای مشاهده توسط فرد مراقب می‌باشد؟		
۴	آیا طراحی قفس جلو فرار حیوان را می‌گیرد؟		
۵	آیا حیوان از آسیب و جراحت در اثر جایجایی محفوظ می‌باشد؟		
۶	آیا تقدیمه مناسب حیوان صورت می‌گیرد؟		
۷	آیا شرایط تنظیم، حرارت و برودت، نور و هوای تنفسی تا حد ممکن به محل دائم حیوان فراهم می‌باشد؟		
۸	آیا وسیله تقلیه حمل حیوان دارای شرایط و مجوز لازم برای حمل حیوان می‌باشد؟		
۹	آیا فضا و قفس مناسب با گونه حیوان وجود دارد؟		
۱۰	آیا تهویه و تخلیه خضولات بخوبی که بروی آزار معنده و امکان آلزیزابی و انتقال بیماری تبادل وجود دارد؟		
۱۱	آیا ذخایر آب و غذا، روشنابی و رنگ مناسب در محل نگهداری حیوانات بکار رفته است؟		
۱۲	آیا قضا برای ذخیره سازی اجسام و لاشه حیوانات و دفع آنها وجود دارد؟		
۱۳	آیا کلیه حیوانات زیر نظر دکتر دامپزشک می‌باشد؟		
۱۴	آیا سلامت حیوان توسعه فرد تحول گیرنده کنترل می‌شود؟		
۱۵	آیا از حیوانات بیمار با دارای شرایط ویژه (مثل بارداری و شیردهی) استفاده می‌شود؟		
۱۶	آیا قرصت لازم برای سازگاری حیوان با محیط و افراد قبل از پژوهش فراهم می‌شود؟		
۱۷	آیا قبل از ورود حیوانات، براساس نوع و گونه شرایط لازم نگهداری مهیا شده است؟		
۱۸	آیا در صورت نگهداری نمونه ها در فضای باز، حیوان دارای پناهگاه می‌باشد؟		
۱۹	آیا در فضای بسته شرایط لازم از نظر نور، اکسیژن، رطوبت، دما فراهم می‌باشد؟		
۲۰	آیا قفس‌ها و دیوار، کف و سایر بخش‌های ساختمانی قابل شستشو و ضد عفونی می‌باشد؟		
۲۱	آیا شستشو و ضد عفونی گردن فضای نگهداری انجام می‌شود؟		
۲۲	آیا فضا و ساختمان نگهداری دارای امکانات لازم برای سلامت حیوانات می‌باشد؟		
۲۳	آیا گونه خاص حیوانی برای آزمایش مناسب با تحقیق انتخاب شده است؟		
۲۴	آیا برای انجام پژوهش به حداقل تعداد حیوان اکتفا شده است؟		
۲۵	آیا در طراحی پژوهش از ایجاد نتش غیر ضروری اجتناب شده است؟		
۲۶	آیا از روش مناسب و کشان با محدود سازی حیوان استفاده می‌شود؟		

پژوهشگر گرامی، در صورتی که در خصوص هر یک از موارد بالا توضیحاتی وجود دارد، لطفاً مرقوم فرمایید.

نام و نام خانوادگی دانشجو:

امضاء

تلفن: ۰۲۱-۰۲۶۴۲۷۱

تلفن: ۰۲۱-۰۲۶۴۲۷۶

دورنگل: ۰۲۱-۰۲۶۸۶۲۲۱

www.zhibazoo.ac.ir

با سعد تعالیٰ

شماره:

تاریخ:

پیوست:

راهنمای اخلاقی زیستی در جمع آوری و استفاده از نمونه های جانوری

مقدمه:

استفاده از جانوران برای آموزش در دانشگاهها و مراکز آموزشی، نگه داری آنها در موزه های تاریخ طبیعی، در پژوهش های درمانی و دارویی، ساخت ابزارها و وسایل مورد نیاز انسان (الگو برداری)، حفاظت و شناخت تنوع زیستی و پژوهش های بتیادی، کمک بسیاری در حل مشکلات انسان کرده است و استفاده از آنها بدین منظور افزایش یافته است. اما امروزه، خامت زیست محیطی تا حدی است که حیات انسان و سایر موجودات بر کره خاکی را به مخاطره انداخته است. به همین دلیل، تبیین و بکارگیری مبانی نظری تعیین کننده تعامل انسان با طبیعت، از جمله اخلاق، مورد توجه علاقمندان به محیط زیست می باشد و بکارگیری اصول اخلاق زیستی و اخلاق زیست محیطی، و رعایت حقوق جانورانی که باری دهنده انسان در دستیابی به خواسته هایش می باشد از ضروریات حفاظت و بهره برداری از محیط زیست محسوب می گردد. در این راهنمای استفاده از جانوران در انجام یک پژوهش علمی با در نظر گرفتن ملاحظات اخلاقی ارائه گردیده است.

ماده ۱) راهنمای کلی جمع آوری جانوران

نمونه برداری های جانوری به طور کلی ممکن است به سه روش و منظور کلی زیر صورت گیرد:

- (الف) صید نمونه، مطالعه آن در محل و آزادسازی آن به محیط طبیعی
(ب) صید نمونه زنده، انتقال آن به محل پژوهش، مطالعه و آزادسازی مجدد نمونه در محیط طبیعی اصلی و یا نگه داری طولانی مدت آن و سپس تثبیت و یا خشک کردن (تاکسیدرمی) نمونه مطالعه شده
(پ) صید نمونه زنده، کشتن، تثبیت و یا تاکسیدرمی آن، مطالعه و در نهایت نگه داری آن در یک موزه و یا کلکسیون جانوری

بسته به گروه جانوری مورد مطالعه، روش های متعدد زنده گیری، حمل و نقل، نگه داری، بیهوشی، تثبیت و یا تاکسیدرمی وجود دارد که در منابع مختلف از جمله Eymann et al. (2010) آورده شده است. پیشنهاد می گردد قبل از شروع هر گونه نمونه برداری این منبع مورد مطالعه قرار گیرد.

ماده ۲) قبل از انجام پژوهش در مورد هر گروه جانوری می بایست موارد کلی زیر را مد نظر قرار داد:

- (الف) گونه و یا گونه های مورد مطالعه بطور صحیحی انتخاب گردد.
(ب) هدف از نمونه برداری و پژوهش در خصوص گونه مورد مطالعه بطور دقیق واضح و مشخص و مبتنی بر اصول علمی و اخلاقی زیستی تعیین شود.
(پ) برنامه کاری (Plan of work) از نحوه نمونه برداری، انتقال نمونه، نگه داری آن، تثبیت و ... از قبل بطور واضح و مشخص تعیین گردد. اجرای دقیق برنامه عملیاتی (کاری) از نمونه برداری های مکرر، تخریب زیستگاه، صرف هزینه و صدمه زدن به جانور جلوگیری می نماید.

مشنوی پست: ۷۵۹۶۳-۸۴۴۷۱
تلفن: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۶۶-۰۷۷
دورنگار: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۶۲۱
www.shirazu.ac.ir

پاسخ‌هایی

نامه:

تاریخ:

بررسی:

ت) در صورت امکان اطلاعاتی در خصوص پراکنش، اندازه جمعیت، زیست شناسی، زیستگاه، رفتار و اهمیت گونه مورد مطالعه جمع‌آوری شود. آشنایی با این موارد، کار با موجود زنده را تسهیل نموده و آسیب‌های احتمالی به جانور و زیستگاه را به حداقل می‌رساند.

ث) از وضعیت گونه از نظر قرار داشتن در لیست سرخ اتحادیه بین المللی حفاظت از طبیعت (IUCN red list, www.IUCN.org) شناخت کافی داشته باشد. ممکن است گونه مورد نظر در وضعیتی باشد که نمونه‌برداری از آن با محدودیت‌های همراه باشد (ضمیمه پیوست).

ج) از وضعیت گونه از نظر مقررات کنوانسیون تجارت بین المللی گونه‌های جانوری و گیاهی در CITES, the Convention on International Trade in Endangered Species of Mammals, Birds, Fishes and other Wild Fauna and Flora (Wild Fauna and Flora) شناخت کافی داشته باشد (ضمیمه پیوست).

ج) هر گونه نمونه برداری باید با مجوز رسمی سازمان حفاظت محیط زیست کشور باشد.

ج) حداقل ممکن نمونه مورد استفاده قرار گیرد.

خ) نمونه برداری، حمل و نقل، نگه داری و کار روی جانور باید به نحوی صورت گیرد که کمترین آسیب و استرس به جانور وارد شود. نکات اصلی در این خصوص در ادامه ارائه گردیده است.

د) از روش اختصاصی و ابزار مناسب جهت صید نمونه هدف استفاده شود بطوریکه به سایر گونه‌ها آسیبی وارد نگردد.

ذ) نمونه برداری باید حتی الامکان با حداقل تخریب زیستگاه جانور همراه باشد و پس از نمونه برداری باید حتی الامکان زیستگاه به حالت اولیه برگردانده شود تا حیات سایر افراد جمعیت گونه هدف و سایر گونه‌ها مورد تهدید قرار نگیرد.

ر) نمونه برداری نباید در فصل تولید مثل جانور صورت گیرد تا باقی حیات آنها نضمین گردد، به استثنای مواردی که به تأیید کمیته اخلاق زیستی دانشگاه رسیده باشد.

ز) نمونه برداری نباید سبب کاهش درازمدت جمعیت مورد مطالعه و یا سایر جمعیت‌های موجود در زیستگاه گردد.

ز) نمونه برداری نباید سبب تغییر رفتار جانور گردد.

س) در صورت امکان از روش‌های جایگزین مثل عکاسی، فیلمبرداری و شبیه سازی استفاده گردد و یا نمونه‌های موجود در موزه‌ها و یا کلکسیون‌های جانوری مورد مطالعه قرار گیرد.

ش) نمونه‌های غیر هدف و یا مازاد نمونه‌های صید شده به طبیعت بازگردانده شود. حتی الامکان از گونه‌های بومزاد با پراکنش محدود نمونه برداری صورت نگیرد زیرا نمونه برداری‌های نادرست، سبب حذف (انقراض)، آن گونه می‌گردد (جهت تعریف گونه‌های بومی، بومزاد و غیر بومی به ضمیمه پیوست مراجعه شود).

ض) هر گونه علائم بیماری، ناهنجاری و یا وجود انگل پادداشت و گزارش گردد و علل احتمالی آن مورد بررسی قرار گیرد.

صندوق پستی: ۷۱۵۳۶۸۱۱۷۱

تلفن: ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۶

مدرسگار: ۰۲۶-۰۲۸۶۴۲۱

www.shirazu.ac.ir

پاسخ‌های

شماره:

تاریخ:

پیروزه:

ط) حضور هر گونه (یا گونه‌های) غیر بومی گزارش گردد.
ظ) از مواد بیهوش گنبده مناسب جهت بیهوش کردن و یا کشتن نمونه استفاده شود. نکات اصلی در این خصوص در ادامه ارائه گردیده است.
(ع) اصول اولیه ثبت نمونه‌ها رعایت گردد و از محلول‌ها و ظروف نگه داری مناسب استفاده گردد.

(غ) در هنگام استفاده از تله‌های زنده گیری، باید به این نکته توجه شود که این تله‌ها صدمه‌ای به جانور وارد نکنند و یا میزان صدمه حداقل باشند. تله‌ها باید با فاصله زمانی کوتاهی مورد بازدید قرار گیرد. از غذا و آب به میزان کافی در داخل تله‌ها استفاده شود. پس از مطالعه باید تله‌ها از محیط جمع آوری گردد.

(ف) در حین حمل و نقل و نگه داری جانور سعی گردد تا جانور با بکار بردن روش‌های مناسب و با مواد آرام بخش، آرام گردد.

(ق) نمونه‌های جمع آوری شده می‌باشند در موزه‌های تاریخ طبیعی و یا کلکسیون‌های جانوری معتبر علمی نگهداری شوند.
(ک) نتایج تحقیقات منتشر و در دسترس سایر محققین قرار گیرد تا از نمونه برداری‌های مشابه جلوگیری شود.

(گ) در صورت امکان تکثیر نمونه، از نمونه‌های تکثیر شده جهت مطالعات بعدی استفاده گردد.
(ل) جانورانی که در طی هریک از مراحل پژوهش دچار درد و یا آسیب شدید گرددند می‌باشند با رعایت اصول اخلاقی و روش‌های مناسب کشته شوند.

ماده ۳) رعایت کلیه نکات ذکر شده در مواد ۴ تا ۷ "راهنمای اخلاق پژوهش در حیوانات" الزامی است.

این راهنمای ۳ ماده در تاریخ ۱۳۹۲/۲/۲۵ به تصویب کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز رسید و جهت اجراء از تاریخ ۱۳۹۲/۶/۳۱ به کلیه دانشکده‌ها، پژوهشکده‌ها و مرکز پژوهشی ابلاغ گردید.

تصویری پشتی: ۷۷۹۲۷-۸۴۱۷۷

تلفن: ۰۷۱-۶۲۸۶۱۲۹۰-۳۷

پورتال: ۰۷۱-۶۲۸۶۸۲۱

www.shirazu.ac.ir

معاونت پژوهشی

ضمیمه:

مقررات کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های جانوری و گیاهی در معرض خطر

گونه های جانوری و گیاهی مندرج در ضمائم کنوانسیون تجارت بین المللی گونه های جانوری و گیاهی در معرض خطر انقراض (CITES, the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) که اصطلاحا در این دستور العمل "گونه های سایتس" نامیده می شود، عبارت است از کلیه گونه های جانوری و اجزا و تولیدات ناشی از آنها و گونه هایی از گیاهان وحشی که در معرض خطر انقراض نسل و یا در مرحله مقابل خطر انقراض و یا کاهش شدید جمیعت قرار داشته و بر اساس مقررات و ضوابط کنوانسیون مذکور بر حسب اهمیت در ضمائم سه گانه کنوانسیون درج و تجارت و ورود و خروج آنها تابع مقررات خاص بین المللی می باشد (تصادفی، ۱۳۷۹). این کنوانسیون در سال ۱۹۷۳ برای حفظ برخی از گونه های در خطر انقراض در برابر بهره برداری بی رویه از طریق کنترل و برقراری محدودیت هایی در تجارت (صادرات و واردات) آنها در واشنگتن به تصویب رسیده است. محدودیت های تجارت گونه ها شامل گیاهان و جانوران اعم از زنده و یا غیر زنده یا هر بخش قابل تشخیص با مشتملات آنها می شود. گونه ها بر حسب اهمیت و درجه قریب الوقوع بودن انقراض آنها در یکی از فهرست های سه گانه ضمائم درجه بندی و تجارت آنها طبق مقررات تحت کنترل قرار می گیرد.

ضمائم سایتس

۱) **ضمیمه I** شامل کلیه گونه هایی می باشد که در معرض نایابی بوده و تجارت در حال و آینده بر آنها تاثیرگذار است. تجارت این گونه ها باید از مقررات شدیدی تبعیت نماید تا بقای آنها بیش از این در خطر انقراض قرار نگیرد و تنها در موارد استثنایی مجاز باشد.

۲) **ضمیمه II** شامل:

الف - کلیه گونه هایی که فعلاً در معرض خطر انقراض نمی باشند ولی تجارت در نمونه های این گونه ها باید تحت مقررات خاص شدیدی انجام شود تا از بهره برداری هایی که بقای آنان را به مخاطره می اندازد جلوگیری شود.

ب - گونه های دیگری که باید تابع مقررات خاصی باشند تا نمونه های گونه های مذکور در بند فرعی الف این ماده به نحو موثری کنترل شود.

۳) **ضمیمه III** شامل تمام گونه هایی است که هریک از طرف های این کنوانسیون در محدوده صلاحیت قانونی خوبیش به متظور جلوگیری یا محدود کردن بهره برداری تجاری و جلب همکاری دولت های دیگر عضو، اعلام می نمایند.

طرف ها باید جز به موجب مقررات کنوانسیون حاضر، اجازه تجارت نمونه های گونه های مذکور در

ضمائم یک، دو و سه را بدهنند (تصادفی، ۱۳۷۹).

سترنچ پارس ۷۸۸۱۷-۰۴۴۵۷

تلفن: ۰۷۰-۶۲۸۶۴۷۲

دورنگان: ۰۷۱-۶۲۸۶۱۲۱

www.shiraz.ac.ir

با مدد تعالیٰ

شماره:

تاریخ:

پیوست:

لازم به بادآوری است که گونه‌های مشمول مقررات کنوانسیون در ضمائم سه گانه فوق الذکر طبقه‌بندی شده است. فهرست ضمیمه آن شامل گونه‌های گیاهی و جانوری است که در معرض نابودی و انقراض نسل بوده که باید تحت مراقبت کنترل بسیار شدیدی قرار گیرند تا بقای نسل آنها بیش از این به خطر نیافتد. ورود و خروج این گونه‌ها از مرزهای کشور تنها در موارد استثنایی مجاز می‌باشد. جانوران و گیاهان مشمول ضمیمه دو به اندازه گونه‌های ضمیمه آ در معرض خطر انقراض نیستند اما جمعیت آنها در وضعیت مطلوبی قرار ندارد (مصدقی، ۱۳۷۹).

مقررات اتحادیه بین‌المللی حفظ از طبیعت (IUCN)

IUCN اتحادیه بین‌المللی حفاظت از طبیعت است که بکی از وظایف آنها مطالعه گونه‌های نادر و کمیاب و حفظ آنها می‌باشد. طبقه‌بندی زیر توسط کمیسیون بقای گونه‌های IUCN تهیه شده است و در چهلمین شورای IUCN در ۳۰ نوامبر ۱۹۹۴ به تصویب رسیده است که جهت مشخص شدن وضعیت گونه‌ها لازم است که به فهرست سرخ این کمیسیون مراجعه شود (مصدقی، ۱۳۷۹).

فهرست سرخ IUCN

اتحادیه بین‌المللی طبیعت و منابع طبیعی (IUCN) فهرست سرخی منتشر کرده است که در آن گونه‌های در معرض تهدید لیست شده‌اند که تقسیمات مختلف آن در زیر خلاصه شده است:

گونه‌های منقرض شده (Extinct=EX)

گونه‌هایی هستند که در ۵۰ سال گذشته در هیچ جا یافت نشده‌اند.

گونه‌های در خطر انقراض (Endangered=EN)

گونه‌هایی هستند که در خطر انقراض می‌باشند و اگر عوامل دخیل در انقراض به همین ترتیب ادامه یابد، امکان بقای آن گونه‌ها ممکن نیست. در این طبقه گونه‌هایی قرار می‌گیرند که تعداد آنها ناسطح بحرانی کاهش یافته و یا زیستگاه‌های آنها محدود شده به طوری که در معرض خطر انقراض قرار گرفته‌اند. این طبقه شامل گونه‌هایی نیز می‌شود که قبلاً تحت گونه‌های منقرض شده فهرست شده‌اند ولی طی ۵۰ سال گذشته مشاهده شده‌اند.

گونه‌های آسیب پذیر (Vulnerable=VU)

گونه‌هایی هستند که اگر عوامل علی محدود کننده ادامه یابد در طبقه گونه‌های در خطر (EN) قرار می‌گیرند و شامل گونه‌هایی می‌شوند که به علل مختلف مانند بهره‌برداری بیش از حد، تخریب شدید زیستگاه و یا محیط، جمعیت آنها در حال کاهش است. گونه‌هایی که جمعیت آنها شدیداً صدمه دیده ولی

منابع پست: ۰۷۰۰۰۶۴۲۱۷

تلفن: ۰۷۰۰-۶۲۸۶۴۲۲۶-۰۷

دورنگار: ۰۷۰۰-۶۲۸۶۴۲۲۳-۰۷

www.shirazu.ac.ir

با سرعتی

لذتبار
نارنج
بروسٹ

هنوز به صورت گونه‌های نادر در تیامدهاند و همچنین گونه‌هایی که هنوز به وفور دیده می‌شوند و در سرتاسر دامنه انتشار در معرض عوامل مخرب قرار دارند، جزو این طبقه محسوب می‌شوند.

گونه‌های نادر (Rare = R)

گونه‌هایی با جمعیت کوچک که هم اکنون در معرض خطر قرار نداشته و آسیب‌پذیر نیستند جزو این طبقه به حساب می‌آیند، این گونه‌ها معمولاً در داخل مناطق با زیستگاه‌های جغراfibای محدودی به صورت محلی دیده می‌شوند و یا به صورت کاملاً پراکنده، دامنه نسبتاً وسیع‌تری را اشغال می‌کنند.

گونه‌های نامعین (Indeterminate=I)

اطلاعات موجود کافی نیست که این گونه‌ها به طور قطعی در چه طبقه‌ای هستند.
خلاصه وضعیت گونه‌ها در فهرست سرخ IUCN و تعریف هریک از آنها در جدول و متن زیر آورده شده است:

Extinct (EX)	- منقرض شده
Extinct in the wild (EW)	- منقرض شده در طبیعت
Critically Endangered (CR)	- بطور بحرانی در خطر انقراض
Endangered (EN)	- در خطر انقراض
Vulnerable (VU)	- آسیب‌پذیر
Lower Risk (LR/cd) or Conservation Dependent (CD)	- واگسته به حفاظت
Lower Risk (LR/nt) or Near Threatened (NT)	- در شرف تهدید
	- کمیاب و داده‌ها
Lower Risk (LR/lc) or Least concern (LC)	- دارای کمترین نگرانی

The categories

EXTINCT (EX) - A taxon is Extinct when there is no reasonable doubt that the last individual has died.

EXTINCT IN THE WILD (EW) - A taxon is Extinct in the wild when it is known only to survive in cultivation, in captivity or as a naturalised population (or populations) well outside the past range. A taxon is presumed extinct in the wild when exhaustive surveys in known and/or expected habitat, at appropriate times (diurnal, seasonal, annual), throughout its historic range have failed to record an individual. Surveys should be over a time frame appropriate to the taxon's life cycle and life form.

CRITICALLY ENDANGERED (CR) - A taxon is Critically Endangered when it is facing an extremely high risk of extinction in the wild in the immediate future, as defined by any of the criteria (A to E) as described below.

بامتعال

لشکر

کارخانه

پوست

ENDANGERED (EN) - A taxon is Endangered when it is not Critically Endangered but is facing a very high risk of extinction in the wild in the near future, as defined by any of the criteria (A to E) as described below.

VULNERABLE (VU) - A taxon is Vulnerable when it is not Critically Endangered or Endangered but is facing a high risk of extinction in the wild in the medium-term future, as defined by any of the criteria (A to E) as described below.

LOWER RISK (LR) - A taxon is Lower Risk when it has been evaluated, does not satisfy the criteria for any of the categories Critically Endangered, Endangered or Vulnerable. Taxa included in the Lower Risk category can be separated into three subcategories:

1. **Conservation Dependent (cd)**. Taxa which are the focus of a continuing taxon-specific or habitat-specific conservation programme targeted towards the taxon in question, the cessation of which would result in the taxon qualifying for one of the threatened categories above within a period of five years.
2. **Near Threatened (nt)**. Taxa which do not qualify for Conservation Dependent, but which are close to qualifying for Vulnerable.
3. **Least Concern (lc)**. Taxa which do not qualify for Conservation Dependent or Near Threatened.

DATA DEFICIENT (DD) A taxon is Data Deficient when there is inadequate information to make a direct, or indirect, assessment of its risk of extinction based on its distribution and/or population status. A taxon in this category may be well studied, and its biology well known, but appropriate data on abundance and/or distribution is lacking. Data Deficient is therefore not a category of threat or Lower Risk. Listing of taxa in this category indicates that more information is required and acknowledges the possibility that future research will show that threatened classification is appropriate. It is important to make positive use of whatever data are available. In many cases great care should be exercised in choosing between DD and threatened status. If the range of a taxon is suspected to be relatively circumscribed, if a considerable period of time has elapsed since the last record of the taxon, threatened status may well be justified.

NOT EVALUATED (NE) A taxon is Not Evaluated when it has not yet been assessed against the criteria.

Eymann, J., Degreef, J., Häusler, Ch., Monje, J.C., Samyn Y. and VandenSpiegel, D. (2010). Manual on field recording techniques and protocols for All Taxa Biodiversity Inventories and Monitoring. Volume 8, part 2 (2010).

پاسخ‌هایی

نامزد:

تاریخ:

پست:

چک لیست رعایت اخلاقی زیستی در جمع آوری و استفاده از نمونه های جانوری در امور پژوهشی
 گونه و یا گونه های مورد مطالعه
 برآورد تعداد نمونه هایی که جمع آوری خواهد شد: در کل در هرماه.....

شماره	بلی	سوالات مربوط به جمع آوری نمونه و استفاده از نمونه های جانوری
		۱. آیا پژوهش مشهودی در حال انجام است؟
		۲. آیا گونه یا گونه های مورد مطالعه در لیست IUCN قرار دارد؟
		۳. آیا گونه یا گونه های مورد مطالعه در قفسه CITES قرار دارد؟
		۴. آیا گونه یا گونه های مورد نظر تحت حمایت محیط زیست قرار دارد؟
		۵. آیا مجوز نمونه برداری از اندام محيط زیست کسب خواهد گردید؟
		۶. آیا شناخت کافی از گونه و یا گونه های مورد مطالعه و یا فون منطقه دارید؟
		۷. آیا تمامی لوازم و مواد مورد نیاز نمونه برداری قبیل از نمونه برداری فراهم خواهد شد؟
		۸. آیا نمونه برداری سبب کاهش دراز مدت جمیعت خواهد شد؟
		۹. آیا نمونه های بعد از نمونه برداری در موزه معتبر نگه داری و کاتالوگ یا ثبت خواهد شد؟
		۱۰. آیا روش چاپگزینی مثل مکس برداری، فیلمبرداری و یا استفاده از نمونه های موزه های دیگر امکان پذیر است؟
		۱۱. آیا موارد پیدا شده در هنگام کارکردن با حیوان رعایت خواهد شد؟
		۱۲. آیا مبالغه نمونه مورد نیاز برای دستیابی به اهداف علمی پژوهشی جمع آوری خواهد شد؟
		۱۳. آیا امکان استفاده همزمان نمونه ها توسط سایر دانشجویان در پایان تامه های دیگر وجود داشت؟
		۱۴. آیا روش اختصاصی و ایزول متناسب جهت مسید نمونه مورد نظر وجود دارد بطوری که بد سایر گونه های آسیبی نرسد؟
		۱۵. آیا امکان تکثیر نمونه ها در آزمایشگاه وجود دارد؟
		۱۶. آیا شرایط پیدا شده و نکات اینستی در زمان نمونه برداری و پس از آن رعایت خواهد شد؟
		۱۷. آیا نمونه برداری سبب تخریب زیستگاه خواهد شد؟
		۱۸. آیا پس از نمونه برداری زیستگاه به حالت اولیه باز خواهد گشت؟
		۱۹. آیا به جای نمونه برداری امکان استفاده از مدل های نرم افزاری (شبیه سازی) وجود دارد؟
		۲۰. آیا نمونه برداری در قفل تولید مثل جائز صورت خواهد گرفت؟
		۲۱. آیا تمامی نمونه ها در یک زمان و مکان نمونه برداری خواهد شد؟
		۲۲. آیا نمونه برداری سبب تغییر رفتار جائز خواهد شد؟
		۲۳. آیا نمونه های غیر عذری به طبیعت برگردانده خواهد شد؟
		۲۴. آیا پس از نمونه برداری اولیه ، نمونه ها به طبیعت بازگردانده خواهد شد؟
		۲۵. آیا ابزار های صید از جمله انواع تله های پس از نمونه برداری از طبیعت حنف خواهد گردید؟
		۲۶. آیا شرایط مطلوب و مناسب چهت حمل و نقل و نگه داری نمونه برداری خواهد شد؟
		۲۷. آیا از مواد الزم بخش و سکین هندنه در زمان حمل و نقل نمونه زنده استفاده خواهد شد؟
		۲۸. آیا از سلامت حیوان جمع آوری شده اطمینان حاصل خواهد شد؟
		۲۹. آیا نمونه های زنده توسط دامپزشک و یا افراد متخصص معاينه خواهد شد؟
		۳۰. آیا از تمهیدات لازم جهت جلوگیری از فرار احتمالی جانور عدم معرفی آن به زیستگاه های دیگر در نظر گرفته شده است؟
		۳۱. آیا از مواد بیهوش کننده مناسب قبل از کشتن و تثبیت نمونه استفاده خواهد شد؟
		۳۲. آیا از محلول تثبیت کننده مناسب جهت نگه داری دائمی نمونه استفاده خواهد شد؟
		۳۳. آیا ظروف و یا کند های نگه داری نمونه های تثبیت شده مناسب با تعناد و اندزه نمونه ها خواهد بود؟
		۳۴. آیا نتایج تحقیقات مستمر و در دسترس قرار خواهد گرفت؟

نام و نام خانوادگی استاد راهنمای

امضاء

امضاء

سدوق پستی: ۷۷۷۶۷-۸۴۵۷۱
تلفن: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۲۶

دورنگار: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۲۱

www.shirazu.ac.ir

با سعد تعالیٰ

نامه:

محل:

موست

راهنمای اخلاق زیستی در برداشت و جمع آوری گیاهان

مقدمه

در پژوهش‌های علمی، گیاهان وحشی به چند منظور، از طبیعت برداشت می‌شوند. گیاهان جهت پژوهش‌های دارویی و همچنین جهت شناسایی و نگهداری آنها به صورت خشک و پرس شده در موزه‌ها، و جهت آموزش دروس و پایان‌نامه‌های مربوط به سیستماتیک در دانشگاه‌ها برداشت می‌شوند. گیاهان وحشی متعلق به طبیعت می‌باشند. برداشت گیاهان وحشی از طبیعت باعث آسیب رساندن به اکوسیستم و تخریب زیبایی طبیعی می‌شود. هم‌اکنون برخی از گیاهان به دلیل برداشت بیش از حد، کمیاب شده‌اند. در این راهنمای مراحل جمع آوری گیاهان از طبیعت ارائه شده است به نحوی که طبیعت کمترین آسیب بینند.

ماده ۱) راهنمایی کلی جمع آوری گیاهان

قبل از جمع آوری گیاهان لازم است از مجموع گیاهان منطقه (فلور) اطلاع داشته باشند.

(الف) از خدمات غیر ضروری به محل جمع آوری خود داری شود.

(ب) از صدمه رساندن به گیاه خودداری شود. بویژه اگر درخت با درختچه یا بوته باشد. تا جایی که امکان دارد، شاخه‌ای از درختان، درختچه‌ها یا بوته‌های سالم جدا شود.

(پ) اگر بخش‌های مختلف گیاه به اندازه کافی باشد، از برداشت کل گیاه خودداری گردد، تنها اگر برای تحقیقات علمی یا شناسایی باشد، کل گیاه برداشت گردد.

(ت) اگر جمع آوری برای تولید مثل موفق گیاه مضر باشد، فقط تصاویری از زیستگاه و گیاه مورد نظر گرفته شود. باید توجه شود که در عکس از گیاه مورد نظر، ویژگی‌های تشخیصی وجود داشته باشد.

(ث) قبل از جمع آوری، گیاه شناسایی شود.

(ج) معلوم باشد چه گونه‌هایی به جمع آوری حساس هستند و بقای آنها به خطر می‌افتد.

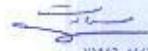
(چ) اگر در مورد گونه‌ای بیگانه (بویژه بیگانه‌های مهاجم)، جمع آوری کل گیاه می‌تواند در کاهش انتشار علف‌های هرز مفید باشد. در این مورد، اقدامات احتیاطی برای جلوگیری از انتشار مواد زنده گیاهی مانند دانه، ریشه یا سایر بخش‌های گیاهان، به عمل آید.

(ح) در صورت برخورد با گیاه نا آشنا آنرا کمیاب فرض کنید.

(خ) از جمع آوری گیاهان کمیاب خودداری شود، اگر از نظر علمی مهم است، تنها یک نمونه جمع آوری شود. در این مورد به نکات زیر توجه گردد:

- اگر گیاه جمعیت کوچکی دارد (کمتر از ۵۰ نمونه) برای شناسایی تنها از تصویران استفاده شود.

- اگر گیاه جمعیت کوچکی دارد و شناسایی آن با تصویر ممکن نیست تنها یک نمونه از آن جمع آوری شود.

سلیمانی پستی

تلفن: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۴۶

دورنگان: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۱۷۱

www.shirazu.ac.ir

با سلام

شماره:

تاریخ:

پرست:

- اگر گیاه جمعیت بزرگی داشته باشد (۱۰۰۰ یا بیشتر)، راهنمایی کلی زیر- مقدار گیاه جمع آوری شده- را بینند.
- زمانی که گیاه نادر جمع آوری شد، به یک مجموعه گیاهی (هر بار یوم) تحويل داده شود و برچسب دقیق بخورد.
- از جمع آوری بیش از نیاز گیاه خودداری شود.
- اگر جمع آوری در یک منطقه به صورت دوره ای انجام می گیرد، به شادابی و اندازه ایستگاه، در هر زمان بازدید توجه شود.
- جمع آوری با آگاهی صورت پذیرد. همه فعالیتهای جمع آوری باید به صورت نامشهود صورت پذیرد بطوری که مشاهده کنندگان ناگاه این کار را خواهایند ندانند.
- نمونه های جمع آوری شده در یک مجموعه گیاهی شناخته شده نگه داری شود.

ماده ۲) مقدار گیاه جمع آوری شده

- (الف) برای گونه هایی که به صورت توده ای رشد می کنند، هر نوده به عنوان یک گیاه در نظر گرفته شود.
- (ب) برای هر ۵۰ گیاه که در یک جمعیت وجود دارد، نباید بیش از یک گیاه یا یک توده جمع آوری شود.
- (پ) اگر درصد کوچکی از جمعیت در حال گل کردن با میوه دادن باشد، یک نمونه از ۵۰ گیاه گلدار یا میوه دار جمع آوری شود.
- (ت) از جمعیت های کوچک (کمتر از ۱۰۰۰ نمونه) با گونه های حساس (یکساله ها، چند ساله های پیاز دار، گیاهان بی آوند مانند خزه ها و گلستانگها) جمع آوری صورت نگیرد.
- (ث) از جمعیت های کوچک یا کمتر از ۵۰ گیاه با رعایت ماده فوق تنها یک گیاه برداشت گردد.
- (ج) گیاهان بیگانه از قوانین فوق استثنای می شوند.
- (چ) برای جمعیت های بزرگ با رعایت نکات ذیل جمع صورت گیرد:
 (بیش از ۱۰۰۰ نمونه یا توده)، بیش از ۱ گیاه از ۱۰ گیاه جمع آوری نشود. در این مورد به نکات زیر توجه شود:
 - از هر ۱۰ گیاه ۹ گیاه
 - برای گیاهان حساس به ازای هر ۵۰ گیاه، ۱ نمونه جمع آوری شود.
 - در مناطقی که جمع آوری زیاد صورت می گیرد یا مکان هایی که فعالیت هایی مانند چرا، ترافیک سنگین یا مانند آن وجود دارد، حداقل جمع آوری صورت بگیرد مثلاً از هر ۵۰ گیاه، حداقل ۱ گیاه جمع آوری شود.
- ~~- گونه ها و گیاهان معمولی با جمعیت های بزرگ ۱۰۰۰ گیاه یا بیشتر از مقررات فوق استثنای می باشند.~~

ستاد پژوهش
تلفن: ۰۳۱-۰۴۴۷۶۷۶۱
تلفن: ۰۳۱-۰۴۴۷۶۷۶۱-۰۷۱۱
دورنگار: ۰۳۱-۰۴۴۷۶۷۶۱-۰۷۱۱
www.shirazu.ac.ir

با سرتالی

سازمان:
تاریخ:
پیوست:

ماده ۳) طرز جمع آوری گیاهان حساس

الف) گیاهان حساس به گیاهانی گفته می شود که برداشت از آنها باعث کاهش جمعیت آنها و حتی ناپدید شدن آنها از سطح یک منطقه می شود.

ب) افرادی که به برداشت و جمع آوری گیاهان در طبیعت می پردازند، باید از زیست شناسی گیاه و روش تولید مثل آن آگاه باشند، بطوری که بتوانند در مورد برداشت و جمع آوری گیاهان، تصمیم آگاهانه بگیرند.

پ) در مورد چگونگی جمع آوری یک گونه حساس، موارد زیر در نظر گرفته شود:

- چگونگی تولید مثل گیاه

در زمان برداشت به نکات زیر توجه شود:

- شیوه برداشت گیاه

- بدون آسیب رساندن به بقای گیاه مادر، اندکی بذر، قلمه یا بیازکهای هوایی برداشت شود.

- اگر گیاه تولید ریزوم یا استیلوون می کند، بدون صدمه رساندن به گیاه مادر، شاخه های ریشه دار کوچک برداشت شود.

- برداشت گیاهان پیازدار یا بنه دار، با احتیاط بیشتری صورت پذیرد.

- در برداشت گل یا میوه از گیاهان یکساله کمترین تعداد برداشت شود.

ماده ۴) جمع آوری گیاهان کمیاب

الف) گونه هایی که در تعداد اندک از مناطق یا به تعداد اندک در مناطق یافته می شوند را گونه کمیاب می نامند. این گروه از گیاهان در برابر جمع آوری بسیار حساس هستند. بویژه آنها که نزدیک مرز محدوده گونه قرار دارند بیشتر در برابر آشفتگی، حساسند. در جمع آوری گیاهان نادر رعایت اصول فوق الزامی است.

ب) جمع گیاهان حساس سنجیده صورت بگیرد.

این راهنمای ۴ ماده در تاریخ ۹۲/۳/۱۱ به تصویب کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز رسید و جهت اجرا از تاریخ ۹۲/۶/۳۱ به کلیه دانشکده ها، پژوهشکده ها و مراکز پژوهشی ابلاغ گردید.

تصویق شماره: ۷۷۸۷۶-۸۴۴۷۶
تلفن: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۲۶-۳۷
دورنگار: ۰۷۱-۶۲۸۶۴۲۶
www.shirazu.ac.ir

با سعدی

شماره:

تاریخ:

بروکس:

چک لیست رعایت اخلاق زیستی در جمع آوری و استفاده از نمونه های گیاهی

گونه یا گونه های مورد مطالعه

برآورد تعداد کلی نمونه هایی که جمع آوری خواهد شد

ردیف	جزئی	بلی
۱	آیا گونه یا گونه های مورد مطالعه در فهرست IUCN قرار دارد؟	
۲	آیا گونه یا گونه های مورد مطالعه در فهرست CITES قرار دارد؟	
۳	آیا گونه یا گونه های مورد مطالعه تحت حمایت محیط زیست قرار دارد؟	
۴	مجوز نمونه برداری از اداره محیط زیست کسب گردیده است؟ آیا	
۵	آیا شناخت کافی از گونه و یا گونه های مورد مطالعه و پالپور منطقه وجود دارد؟	
۶	آیا حداقل نمونه مورد نیاز برای دستیابی به اهداف علمی پژوهشی جمع آوری خواهد شد؟	
۷	آیا نمونه برداری سبب کاهش دراز مدت جمیعت خواهد شد؟	
۸	آیا روشن جایگزینی مانند عکس بداری و یا استفاده از نمونه های هرباریومهای دیگر امکان پذیر است؟	
۹	آیا تمام نمونه ها از یک مکان و در یک زمان برداشت خواهد شد؟	
۱۰	آیا در زمان جمع آوری پذیر، ریشه یا سایر بخشها ی گیاهان هر روز و مهاجم منتشر خواهد شد؟	
۱۱	آیا جمع آوری گونه یا گونه های مورد نظر، سبب آسیب رسیدن به سایر گونه ها خواهد شد؟	
۱۲	آیا سعی می شود نمونه برداری در فصل تولید مثل گیاه با گیاهان صورت نگیرد؟	
۱۳	آیا نمونه برداری باعث تخریب زیستگاه خواهد شد؟	
۱۴	آیا پس از نمونه برداری زیستگاه به حال اول باز می گردد؟	
۱۵	آیا با گونه های حساس منطقه آشنا بید؟	
۱۶	آیا امکان تکثیر گونه یا گونه های مورد مطالعه در مزرعه و آزمایشگاه وجود ندارد؟	
۱۷	آیا پژوهش مشابهی در حال انجام است؟	
۱۸	آیا انجام این پژوهه ضروری است؟	

نام و نام خانوادگی دانشجو

نام و نام خانوادگی استاد راهنما

امضاء

امضاء

ستاد پژوهش ۷۷۵۷۱-۸۴۴۷۱

تلفن: ۰۷۱۱-۶۶۸۶۴۴۶ - ۰۷۱۱-۶۶۸۶۴۴۷

دورنگار: ۰۷۱۱-۶۶۸۶۴۲۱

www.shirazu.ac.ir

با سلام

نمایه
تاریخ
پیوست

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری

معاونت پژوهشی

راهنمای اخلاقی پژوهش های زنگنه و پرتوژوومیک انسانی

مقدمه:

با توجه به پیشرفت روز افزون علم زنگنه و ظهور فناوری های درمانی جدید و حساسیت های ویژه داده های زنگنه انسانی و هم چنین با آگاهی از آنکه زنگنه انسانی با نگرانی های بالقوه ای به لحاظ رعایت اصول اخلاقی همراه است و با تأکید بر اهمیت انجام پژوهش های زنگنه کی جهت ارتقاء سلامت عمومی و درمان بیماری های صعب العلاج، و با آگاهی از اهمیت رعایت اصول و موازین اخلاقی بر اساس مبانی انسانی و اسلامی و قوانین جاری کشور در انجام پژوهش های زنگنه پژوهشی، راهنمای اخلاقی پژوهش های زنگنه پژوهشی به شرح ذیل بیان می گردد. مقررات این راهنمای اساساً در زمینه جمع آوری، پردازش، استفاده و ذخیره سازی داده های زنگنه و پرتوژوومیک انسانی و نمونه های بیولوژیک با هدف پژوهشی موضوعیت دارد، و در موارد تحقیق، کشف و تعقیب جرائم کیفری و نیز در زمینه بررسی دودمان مطابق با قوانین جاری کشور رفتار خواهد شد.

ماده ۱) پژوهش های زنگنه پژوهشی در صورتی از نظر اخلاقی مجاز هستند که دارای اهداف زیر باشند:

الف) تشخیص، طبقه بندی یا غربالگری یک بیماری یا معلولیت ارثی

ب) مشخص ساختن استعداد ابتلاء به یک بیماری خاص قبل از بروز علائم در صورتی که اقدامات مؤثری جهت کاهش یا جلوگیری از عوارض شدید بیماری وجود داشته باشد و با نتایج بررسی ارتباط مؤثر و فوری با برنامه ریزی فرد برای زندگی یا تنظیم خانواده داشته باشد.

پ) مشاوره با افراد یا زوج ها جهت تعیین خطر ابتلاء فرزند آنها به بیماری ها یا معلولیت های دارای منشأ زنگنه

ت) پیشگیری، درمان و یا تسکین بیماری ها و نه اصلاح نژاد بشری (بیوژنیسم)

ث) پژوهشی قانونی و رویه های حقوقی، جنائی، مدنی و دیگر اقدامات قضایی با در نظر گرفتن مقررات جاری کشور

ج) پژوهش های زنگنه کی جمعیت شناختی با در نظر گرفتن اصول علمی و اخلاقی

ماده ۲) هنگامی که جمع آوری، پردازش، استفاده و ذخیره سازی داده های زنگنه و پرتوژوومیک انسانی یا نمونه های بیولوژیک در دو یا چند کشور انجام می شود، طرح مورد نظر می باید پس از تأیید در کمیته اخلاق پژوهشی ملی ایران در کمیته های اخلاق کشورهای ذیربط نیز مورد بررسی فرار گرفته و در صورتی که با اصول مندرج در این راهنمای معیارهای اخلاقی و قانونی مصوب آن کشورها مغایرت نداشته باشد، مورد تصویب قرار گیرد. لازم به ذکر است که جهت شروع طرح وجود تائیدیه تمامی کمیته های ذیربط الزامی می باشد.

صندوق پستی: ۷۷۹۳۷-۰۰۵۷۱

تلفن: ۰۲۱-۶۲۸۶۴۴۶-۰۷

دورنگار: ۰۲۱-۶۲۸۶۴۴۲۱

www.shiraz.ac.ir

با سلامتی

نامه:

تاریخ:

پیوست:

ماده (۳) هنگامی که جمع‌آوری، پردازش، استفاده و ذخیره‌سازی داده‌های ژنتیک و پروتومیک انسانی یا نمونه‌های بیولوژیک در دو یا چند دانشگاه یا موزع تحقیقاتی داخلی انجام می‌شود، طرح موردنظر می‌باید در کمیته‌های اخلاق دانشگاه‌ها یا مراکز تحقیقاتی ذیربط مورده بررسی قرار گیرد.

ماده (۴) نهایت تلاش باید صورت پذیرد تا داده‌های ژنتیک و پروتومیک انسانی برای مقاصدی که موجب تبعیض شوند و به هر شکلی باعث نقص آزادی‌های اساسی و بی‌احترامی به شان انسانی می‌شوند و یا برای مقاصدی که (stigmatization) موجب انگذاری فرد، خانواده، گروه یا جامعه می‌شوند، مورد بهره برداری قرار نگیرد.

ماده (۵) گرفتن رضایت از فرد مورد آزمون باید آزادانه، آگاهانه، صریح و به دور از القای هرگونه نظرات یا مقاصد مادی یا غیر آن برای جمع‌آوری داده‌های ژنتیک و پروتومیک انسانی، نمونه‌های بیولوژیک و یا گرفتن عکس یا فیلم باشد. برای پردازش، استفاده و ذخیره‌سازی این داده‌ها از طریق مؤسسات دولتی و غیردولتی، کسب رضایت آگاهانه ضروری است.

ماده (۶) هنگامی که فرد قادر صلاحیت رضایت دادن باشد، اجازه باید از نماینده قانونی وی مطابق با قوانین داخلی کسب شود. این نماینده قانونی باید حداقل متافع فرد مزبور را در نظر داشته باشد.

ماده (۷) فرد بالغی که از نظر قانونی قادر به دادن رضایت نیست، می‌باید تا حدامکان در روند کسب اجازه دخالت داده شود. عقیده فرد نابالغ مناسب با سن و میزان بلوغش دارای نقشی تعیین کننده است و باید تا حد امکان در روند کسب رضایت در نظر گرفته شود.

ماده (۸) خدمات تشخیصی و درمانی، غربالگری و یا آزمون ژنتیکی برای افراد نابالغ یا افراد بالغی که قادر به دادن رضایت نیستند در صورتی از نظر اخلاقی قابل پذیرش است که کاربرد ارزشمندی برای سلامت وی داشته باشند و حداقل منافع وی در نظر گرفته شود.

ماده (۹) هنگامی که داده‌های ژنتیک و پروتومیک انسانی و نمونه‌های بیولوژیک با هدف تحقیقات پژوهشی و علمی جمع‌آوری می‌شوند، رضایت نامه از سوی فرد مورد آزمون می‌تواند لغو شود، مگر آنکه این اطلاعات به طور غیر قابل بازگشت به هیچ فرد مشخصی قابل استناد نباشد. مطابق مقررات، لغو رضایت نباید خسارت یا جریمه ای برای فرد مورد آزمون به همراه آورد.

سازمان

شنوند پست: ۷۷۸۱۷-۸۴۱۷

تلفن: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۱۲۲-۷۷

دورنگار: ۰۷۱۱-۶۲۸۶۴۲۱

www.shiraz.ac.ir

با سعدی

نامه

تاریخ:

بروت:

ماده ۱۰) در صورتی که فرد رضایت نامه را لغو کند، داده‌های ژنتیکی و پروتئومیک و نیز نمونه‌های بیولوژیک او دیگر نباید مورد استفاده قرار گیرند مگر آنکه ارتباط این داده‌ها و نمونه‌ها به طور برگشت ناپذیر با فرد مزبور قطع شده باشد.

ماده ۱۱) از نظر اخلاقی الزامی است که جبن انجام آزمون ژنتیکی که ممکن است اثرات مهمی بر سلامت فرد مورد نظر داشته باشد، مشاوره ژنتیکی به صورت مناسبی انجام شود. مشاوره ژنتیکی باید شامل رهنمودهای مناسب با شرایط فرهنگی فرد و در برگیرنده حداکثر منافع وی باشد.

ماده ۱۲) هنگامی که تحقیق ممکن است اطلاعاتی دارای تأثیر بالفوء بر روی آینده فرد یا بستگان وی را مشخص سازد، پرونکل تحقیقاتی می‌باید مسائلی هم چون رضایت، مشاوره، حمایت، کیفیت آزمایش و محramانه ماندن نتایج را در نظر داشته باشد. در غیر این صورت چنین تحقیقاتی تنها در صورتی انجام می‌شود که منبع ماده ژنتیکی غیر قابل تشخیص باشد. مشاوره و پیش‌بینی اطلاعاتی که از تحقیق به دست می‌آید می‌باید توسط افراد شاغل در حرفه پزشکی که آموزش مناسب دیده‌اند و مهارت و تجربه کافی دارند، صورت گیرد.

ماده ۱۳) به بیمارانی که دارای معلولیت با بیماری ارثی هستند و همچنین به حاملان بدون علامت بیماری، با افراد مستعد (ثابت شده یا مشکوک) می‌باید در زمان مناسب و به روش مناسب، آگاهی لازم در مورد امکانات موجود در زمینه بیماری داده شود، ضمناً اگر به دلایلی، درمان یکی از بستگان بیمار لازم باشد، پزشک می‌باید پس از اخذ رضایت فرد مورد مطالعه با نماینده قانونی وی به بستگان او اطلاعات لازم را ارائه کند.

ماده ۱۴) مشاوره ژنتیک می‌باید غیر جهت دار (non-directive) بدون پیش داوری و بدون قضاوت (non-judgment) باشد.

ماده ۱۵) هیچ فردی را نباید از دسترسی به داده‌های ژنتیکی خود منع کرد. مگر آنکه قوانین جاری کشور چنین دسترسی‌ای را محدود کرده باشد.

ماده ۱۶) داده‌های ژنتیک و پروتئومیک انسانی و نمونه‌های بیولوژیکی جمع آوری شده، نباید برای هدف دیگری که با رضایت نامه اصلی مغایرت دارد به کار گرفته شوند مگر آنکه ابتدا رضایت آزادانه، آگاهانه و صریح فرد مزبور مطابق مقررات کسب شود، با آنکه استفاده مورد نظر بر اساس قوانین جاری کشور و در جهت منافع عمومی جامعه صورت پذیرد.

سندیق پرس ۷۷۹۱۷-۸۴۱۷۱
تلفن: ۰۷۱-۲۲۸۶۴۲۲-۳۷
دورگان: ۰۷۱-۲۲۸۶۴۲۱
www.shirazu.ac.ir

باستatal

نماره:

تاریخ:

پیوست:

ماده ۱۷) اگر امکان گرفتن رضایت قبلی، آگاهانه، آزادانه، و صریح فرد وجود تداشته باشد یا ارتباط داده‌ها با فرد به طور برگشت پذیر قطع شده باشد، داده‌های زنتیک انسانی را فقط با مجوز کمیته اخلاق می‌توان مورد استفاده قرار داد.

ماده ۱۸) دستاوردهای حاصل از پژوهش بر داده‌های زنتیک انسانی باید در اختیار جامعه قرار گیرد.

ماده ۱۹) آزمایشات تشخیص زنتیکی بیش از تولد تنها در صورتی انجام می‌شود که با سلامت جنین یا مادر در ارتباط باشد.

این راهنمای ۱۹ ماده در تاریخ ۹۲/۳/۱۱ به تصویب کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز رسید و جهت اجرا از تاریخ ۹۲/۶/۳۱ به کلیه دانشکده‌ها، پژوهشکده‌ها و مراکز پژوهشی ابلاغ گردید.

مندرج پستی: ۷۱۳۳۷-۸۴۱۷

تلفن: ۰۷۱۳-۶۶۸۶۴۲۶-۳۷

دورنگار: ۰۷۱۳-۶۶۸۶۴۲۶

www.shirazu.ac.ir

با سرعتانی

نامه
تاریخ:
پیوست:

راهنمای تهیه فرم رضایت آگاهانه شرکت در طرح تحقیقاتی

نکات ذیل در فرم رضایت آگاهانه باید رعایت گردد:

- ۱- عنوان طرح پژوهشی، نام مجری (با مجریان) و دانشکده یا واحد مریوطه مشخص باشد.
- ۲- معرفی پژوهش: طرح تحقیقاتی باید ساده و قابل فهم برای کسانی که مطالعه روی آن صورت می‌پذیرد توضیح داده شود. در تحقیقات کارآزمایی بالینی باید برای شرکت کنندگان در مطالعه توضیح داده شود که برای وی چه روش درمانی یا تشخیصی، چگونه و به چه مدت بکار برده می‌شود.
- ۳- خونگیری: در صورتی که از شرکت کنندگان خونگیری به عمل می‌آید باید میزان خون گرفته شده و دلیل آن توضیح داده شود.
- ۴- مزایا: بویژه در تحقیقات کارآزمایی بالینی باید سود و زیان احتمالی شرکت در پژوهش مورد نظر برای افراد به زبانی ساده و قابل فهم بیان شود.
- ۵- جبران خطرات: در کارآزمایی بالینی مشخص گردد که جبران عوارض احتمالی روش تشخیص یا درمانی جدید به عهده مجری یا مجریان طرح تحقیقاتی می‌باشد. نحوه جبران نیز باید ذکر گردد.
- ۶- هزینه: باید مشخص گردد که هزینه به عهده مجری یا مجریان طرح است و شرکت کنندگان هزینه‌ای پرداخت نخواهند کرد.
- ۷- محرومانه بودن: باید تصریح شود که اطلاعاتی که افراد شرکت کننده در پرسشنامه‌ها تکمیل می‌نمایند محرومانه است. نتایج بدست آمده در صورت تمایل از آزمایش‌هایی که بر روی نمونه‌ها بدست می‌آید نیز به اطلاع افراد رسانیده خواهد شد.
- ۸- در کارآزمایی بالینی اگر احتمال رخداد عوارض وجود دارد، باید آدرس و شماره تلفن تماس مجری یا مجریان طرح در اختیار افراد شرکت کننده قرار گیرد تا وی در هر زمانی که مایل بود بتواند پرسش‌های خود را (در خصوص عوارض احتمالی و...) مطرح نماید.
- ۹- حق انصراف: در تحقیقات کارآزمایی بالینی در تحقیقاتی که همکاری شرکت کنندگان با مجری در طول دوره‌ای از زمان صورت می‌پذیرد باید متن زیر نوشته شود:
"شرکت من در مطالعه کاملاً اختیاری است و هر زمان که مایل باشم بدون آنکه تعییری در نحوه رفتارپذشک درمانگر یا نحوه درمان و مراقبت از بیماری اینجاتب ایجاد شود از پژوهش حق خروج داشته باشم".
- ۱۰- رضایت: نوشتن متن زیر و با متنی مشابه ضروری است: با توجه به اطلاعات موجود در این فرم و توضیحات مجری، موافقت خود را با شرکت در این تحقیق اعلام می‌نمایم.
- ۱۱- نوشتن نام و نام خانوادگی شرکت کننده (ولی یا قیم قانونی وی) و امضاء و تاریخ ضروری است.

با سعد عالی

نامه:

تاریخ:

دست:

- ۱۲- در صورتیکه نوانابی تصمیم‌گیری شرکت کننده به دلیل مختل شده باشد و قادر به دادن رضایت نباشد از ولی یا قیم قانونی وی رضایت گرفته شود.
- ۱۳- نوشتن موارد ۵ و ۸ مخصوص تحقیقات کارآزمایی بالینی است و در سایر موارد ضرورتی ندارد.

این راهنمای ۱۳ بند در تاریخ ۹۲/۳/۱۱ به تصویب کمیته اخلاق زیستی دانشگاه شیراز رسید و جهت اجراه از تاریخ ۱۳۹۲/۶/۳۱ به کلیه دانشکده ها، پژوهشکده ها و مراکز پژوهشی ابلاغ گردید.

جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم تحقیقات و فناوری

معاونت پژوهشی

ساخت
منطقه پستی: ۰۴۱۷-۸۸۴۷۱
تلفن: ۰۴۱-۷۷۶۱۲۶
دورگشایی: ۰۴۱-۶۲۸۶۴۲۱
www.shirazu.ac.ir